

Բարատունիների և ափսազաց թագավորությունների միջև սղվող անգիշում պայքարի ժամանակաշրջանում պահպանել իր քաղաքական ինքնուրույնությունը:

Կրտսեր գիտաշխատող Ն. Աբգամյանը ղեկուցում կարդաց հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմության մեջ հիշատակվող պարսկական Վատյան զնդի մասին, Ժխտելով մատուցած բառի նախկին բացատրությունները, նա գտնում է, որ մատուցած բառը մատույան գունդ, արտահայտության մեջ ծագում է միջին պարսկերենի մամաթ, որը նշանակում է մատյան, ժողովածու, մատակ և ոչ թե՛ մամթդան, կամ մամթիքան, բառից, որը նշանակում է մատյան, ժողովածու:

Վարթևական կայանները կամ Մղոնաշափքը անուններով հայտնի Իսիդոր Խարակսացու աշխատանքն իրենից ներկայացնում է պարթևյան շրջանի Իրանի զգալի մասի պատմա-աշխարհագրական նկարագրությունը: Այդ աշխատանքի մասին ղեկուցեց ասպիրանտ Է. Դանիելյանը: Աշխատանքի ժամանակագրության ու հեղինակի հետ առնչվող հարցերը քննարկելիս նա վերլուծեց հասարակարենների, նրանց տնտեսական նշանակության և առանձին սատրապությունների մասին խարակսացու հաղորդած տեղեկությունները: Մղոնաշափքը-ի հունարենից կատարված սեփական թարգմանությունը նկարագրություն էր տվել ղեկուցողին ավելի մոտիկից ծանոթանալու խարակսացու գործին, որի արդյունքն էր իր իսկ կողմից Մղոնաշափքի տվյալներով կազմած քարտեզը:

Հայ ժողովրդի պատմության մեջ Երվանդունիների ծագման առեղծվածային հարցին էր նվիրված կրտսեր գիտաշխատող Ժ. Էլշիրեյանի ղեկուցումը:

Ղեկուցումների շուրջ ելույթ ունեցան Ս. Երեմյանը, Ա. Հակոբյանը, Ա. Համբարյանը, Գ. Տիրացյանը, Բ. Ուլուբարյանը, Ծ. Խալեյանը, Ս. Կրկյաշարյանը: Նստաշրջանի արդյունքներն ամփոփեց ինստիտուտի դիրեկտորի տեղակալ Վ. Բարխուդարյանը:

Հ. ԶԱՏԻՎՅԱՆ

«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ»

Հարություն Սուրխաթյանը 1908 թ. մինչև մահը (1938 թ.) ծավալել է բեղմնավոր գրականագիտական գործունեություն, որը առ այսօր հանգամանորեն չի ուսումնասիրվել:

Վերջերս Երևանի համալսարանի հրատարակչությունը լույս ընծայեց Հ. Սուրխաթյանի «Գրականություն հարցեր» խորագրով հոդվածների ժողովածուն, որ ամփոփված է նրա գրական ժառանգության զգալի մասը, որը պատկերացում է տալիս հեղինակի 30-ամյա գրական-քննադատական գործունեության մասին:

Ընդգծելով, որ ինքը մարքսիստական աշխարհայացքի կողմնակից է և կիրառում է «այսպես ասած գեղարվեստական-սոցիոլոգիական մեթոդը» («Գրականության հարցեր», էջ 73), Հ. Սուրխաթյանը վեր է լուծում արվեստի ու գրականության՝ հասարակական կյանքի հետ ունեցած կապը, խոսում գեղարվեստական արժեքները նոր աշխարհայացքի լույսով ու մեթոդով վերագնահատելու մասին:

Հ. Սուրխաթյանի գրականագիտական, քննադատական գործունեությունը բնութագրվում է առաջին հերթին մի հիմնական սկզբունքով՝ ուշագիր, լրջմիտ վերաբերմունքը անցյալի արժեքների նկատմամբ զուգակցել նոր արվեստը զարգացնելու խնդիրներին: Այն ժամանակ, երբ ոմանց բնում էր, թե «անցել է Բաֆթինների, Գամառ-Փաթիսյանների և, եթե կուզեք, Թումանյանների գրական շրջանը» («Մարտակոչ», 19. 10. 1924) և նրանք ոչինչ չունեն անկու նոր հասարակարգում, Սուրխաթյանն իր ձեռնարկներում, որոնք կոչված էին նպաստելու նոր սերնդի կրթության և գաստիսարակության գործին, կարևոր տեղ էր հատկացնում նրանց: «Հովհաննես Թումանյանի տեղը մեր գրականության մեջ» հոդվածում գրականագետն ընդգծում է, որ բանաստեղծը «կանգնած է հայ նորագույն գրականության զարգացման գլխավոր ճանապարհի վրա, գտնվում է նրա գլխավոր հունի գլխին» (էջ 76):

Նոր գրականություն ստեղծելու համար պայքարում Սուրխաթյանը կարևոր է համարում բնորոշել ֆուտուրիզմի էությունը, հաստատել, որ այն չէ հեղափոխության արտահայտությունը գրականության մեջ: Նա վեր է լուծում «երեքի» ղեկավարացիան, ցույց տալիս, որ այն բնութագրող «երկու կետն» էլ՝ հին արժեքների մխտումը և սեփական ուժերի գերազնահատությունը, գալիս են ֆուտուրիզմից:

Նոր գրականություն ստեղծելու սկզբունքներն ու նրա զարգացման ուղիները որոշելու համառոտված խնդիրները գալիս-հանդուցվում էին հիմնականում Զարենցի ստեղծագործության հետ: